

Wagnerin kotona

Teksti: John Parrott

John Parrott lähetti tämän kirjeen viime kesänä (1882) perheelleen San Franciscoon. Se on kirjoitettu ilman julkaisutarkoitusta ja saa erityistä arvoa siitä avoimuudesta, millä se kuvaa kirjoittajan vaikutelmia. Suuren mestarin valitettavan kuoleman vuoksi tämä värikäs henkilökohtainen muistelu voidaan nyt julkaista rikkomatta hyviä tapoja.

Bayreuth, 25.8.1882

Olen tavannut suuren Wagnerin ja käteilyt häntä. Kerron tässä koko tarinan. Eilen iltapäivällä lähdin hotellista noin kolmelta ja kymmenen minuutin kävelymatkan jälkeen saavuin Wahnfriediin, Wagnerin huvilaan. Pyysin palvelijaa viemään käyntikorttini ja Wheelerin kirjeen, ja muutaman minuutin kuluttua Wagnerin pieni poika Siegfried tuli kertomaan, että hänen isänsä oli pyytänyt minua ystävällisesti tulemaan uudelleen puoli yhdeksältä illalla. Siegfried on älykäs poika, jolla on korkea, kalpea otsa ja suuret siniset silmät. Varhaiskypsiä lasten tapaan hän näyttää fyysisesti heik-

korakenteiselta. Kättelin pikkukaveria ja sanoin palaavani mielelläni.

Rouva Wagner ja hänen isänsä

Odotusaika oli pitkä, mutta lopulta tapausajankohta koitti, ja lähdin jälleen Wahnfriediin. Tällä kertaa minun ei tarvinnut soittaa ovikelloa, sillä ovi oli auki. Puoliavoimen verhon takaa näin iloisesti keskustelemaan värikkäisiin asuihin pukeutuneiden miesten ja naisten ryhmän. Astuin upeaan saliin, joka toimii niin vierassalina kuin kirjastona. Siegfried ilmoitti saapumisestani äidilleen, ja tämä tuli heti tervehtimään minua viehkeästi ja kuningattaren arvokkaalla sydämellisyydellä. Rouva Wagner on pitkä, erittäin komea nainen, jonka otsalta taaksepäin aaltoilevat, paksumat hiukset on koottu niskaan nutturaksi. Hän on hoikka ja hänen olemuksessaan on jotain samaa kuin Sarah Bernhardissa, vaikka hän onkin paljon kunnioitusta herättävämpi. Hän tervehti minua sujuvalla englannin kielellä ja esitteli minut yhdelle tyttäristään. Sen jälkeen hän esitteli minut isälleen. Hetken ajan olin niin hämmennyt, että en tajunnut, kuka ja mikä hänen isänsä oli. Vasta, kun tulin lähemmäksi häntä, ymmärsin olevani ensi kertaa elämässäni kasvotusten Franz Lisztin kanssa! Kuten arvata saattaa, kumarsin syvään rouva Wagnerin esitellessä minut: ”Herra Parrott San Franciscosta”. Liszt ilmaisi

Franz Liszt (vas) ja hänen tyttärensä Cosima Wagner.

J. M Sanders: Wagner

Died in Venice, February 13th, 1883.

*Their faces veiled in grief, the muses bend
Above thy couch of death. How cold and still
Those lips of fire, that once the world could fill
With music, and the light of poesy lend
To misty themes of love and strife, and send
With power of prophecy a deeper thrill
To human hearts, and quicken human will
To higher aims of art and nobler end!*

*Great master, mighty singer, art thou mute?
Thy harp unstrung? thy voice forever hushed,
Whose music like the storm of battle rushed,
Or in soft, melting strains dropped heavenly fruit?
Immortal! still thou compasses earth's sphere,
Thy soul on music's wings still hovers here.*

Kirje ja runo on alun perin julkaistu Overland Monthly -lehdessä vuonna 1883. Overland Monthly ilmestyi vuosina 1868–1935 ja sen alaotsikko oli ”Devoted to the development of the country”. Lehden tunnetuimpiin kirjoittajiin kuuluvat Jack London ja Mark Twain.

olevansa iloisesti yllättynyt ja alkoi kertoa San Franciscossa vierailleista taiteilijoista. Keskustelimme lyhyesti asiasta sikäli kuin se minun ranskan kielen taidoillani oli mahdollista. Oli vaikea tajuta, että olin sellaisen henkilön seurassa, jota oli usean vuoden ajan pidetty kaikkein suurimpana musiikillisena nerona. Neron, jonka musiikki oli lumonnut meidät kaikki, jonka toinen rapsodia oli koetellut orkesterimme taitoja ja jonka pianonsoittotaidot ovat ylittämättömät vielä monien voittoisien vuosien jälkeenkin. Pystyin vain tuijottamaan – niin suuren vaikutuksen tämä suurmies minuun teki.

Liszt ei ole pitkä mies, ennemminkin keskimittainen. Huomiota herättävä osa hänessä on hänen päänsä – muuhun ei juuri huomiota kiinnitäkään. Hänen kasvonsa ovat äärimmäisen suuret ja raskaat. Hänen kasvonsa eivät ole missään tapauksessa kauniit, mutta ilmaisuvoimaiset ja ystävälliset. Kolme erittäin huomiota herättävää syyllää kuitenkin tekevät niistä vähemmän miellyttävät. Hänen silmänsä ovat niin syvällä, että ne tuskin näkyvät.

Kuten kuvista olemme nähneet, hänellä on hyvin huomattava nenä. Suu on suuri, mutta huulet ovat ohuet. Suorat, kiiltävät, nyttemmin lähes valkoiset, runsaat hiukset on leikattu suorassa kulmassa, muutamaa tuumaa olkapäiden yläpuolelta. Hänen pukunsa on tietoisesti kirkollinen ja hänestä saa niin papillisen vaikutelman, että välillä olisin halunnut kutsua häntä nimellä ”Mon Père”. Hänen olemuksensa ei ole erityisen siisti, vaan hänessä on sellaista tuhrisuutta ja nukkavieruisuutta, joka on ominaista vanhoille nahkakantisille kirjoille ja piintyneille nuuskaajille. Hänen äänensä ja puhetapansa ovat ihastuttavat. Puhuessaan hän oli ehkä hieman poissaolevan tuntainen, enhän minä tietenkään ollut ainoa henkilö, johon hänen huomionsa kiinnittyi – enkä ole niin itsekeskeinen, että olisin sitä odottanutkaan. Itse asiassa häneltä saamani vastaanotto oli paljon ystävällisempi kuin olisin odottanut.

Englantilaismies ja hänen tyttärensä

Kun muita henkilöitä esiteltiin tälle suuralle maestrolle, vetäydyin kauemmas ja katselin jonkin aikaa yksikseni tapahtumia ympärilläni, tilaisuudesta hurmaantuneita naisia ja tutkin huoneessa olevia pikkuesineitä, kankaita ja antiikkia. Odotin levottomana sen henkilön myöhäistä saapumista, jonka kaikkein mieluiten halusin tavata – Richard Wagnerin. Rouva Wagner piti huolta vieraistaan tavalla, jota en olisi osannut odottaa ja esitteli minut eräälle englantilaiselle ja tämän tyttärelle. Heidän nimensä olen kuitenkin jo unohtanut. Keskustelin heidän kanssaan innokkaasti Wagnerista ja tämän taideperiaatteista. Tämä iäkäs herrasmies tunnusti minulle lähes kuiskaten, että oli kuullut Nürnbergin mestarilaulajat seitsemäntoista kertaa ja että hänen ystävänsä olivat jo alkaneet pitää häntä hulluna. Hän oli myös niin rohkea, että arvosti lisäksi *Rienziä*, *Tannhäuseria* ja *Lohengriniä*. Hänen tyttärensä oli vielä häntäkin edistyneempi wagneriaani. Hänen arvostuksensa perustui *Trista-*

Illanvietto Wahnfriedissa, Friedrich Georg Papperitzin maalaus vuodelta 1882.

Vasemmalta: taidemaalari Franz Lenbach, Cosima Wagner, Siegfried Wagner, basso Emil Scaria (ensimmäinen Gurnemann), sopraano Amalie Materna, kapellimestari Franz Fischer, Richard Wagner, näyttämöestari Fritz Brandt, Parsifalin kantaesityksen kapellimestari Hermann Levi, Franz Liszt, Ringin kantaesityksen johtanut kapellimestari Hans Richter, baritoni Franz Betz, kreivitär Marie von Schleinitz, tenori Albert Niemann (Ringin kantaesityksen Siegmund), kreivitär Usedom, Parsifalin kantaesityksen lavastussuunnittelija Paul von Joukowsky.

Amalie Materna, *Kundryn* ja *Brünnhilden* roolien ensimmäinen esittäjä.

niin ja *Isoldeen*, ehkä kaikkein wagneriaanisempaan Wagnerin oopperoista, jonka kauneutta ei mielestäni voi verrata mihinkään toiseen oopperaan. Toisena tulivat *Nibelungitrilogia* ja nyt *Parsifal*.

Läks englantilainen ystäväni osoittautui ennen pitkää minulle hyödylliseksi, koska **Hans Richter**, suuri Wagner-kapellimestari ja yksi Saksan parhaista orkesterinjohtajista, oli keskustelumme aikana astunut huoneeseen. Olimme usein, M--- ja minä, nauttineet Lontoossa hänen konserteistaan ja oopperaesityksistään ja uppoutuneet hänen orkesterinsa luomiin rikkaisiin ääni- ja värimaailmoihin. Englantilainen ystäväni esitteli minut Richterille, joka puhui vain vähän englantia. Keskustelimme pienen hetken musiikista Lontoossa. Sitten kyselin häneltä orkestereista ylipäätään ja erityisesti siitä orkesterista, jota hän johtaa Lontoossa. Miksi hän esimerkiksi sijoitti käyrätorvet fagottien viereen eikä muiden vaskien joukkoon, kuten tavallisesti tehdään. ”Voi”, hän sanoi, ”minun orkesterini on niin pieni, että ajattelin niiden tällöin kuuluvan paremmin – ei siihen mitään tätä suurempaa syytä ollut.” ”Niin pieni”, ajattelin. Hänen orkesterissaan on varmasti yli sata soittajaa, kun taas meidän orkesterissamme on heitä tuskin viittäkymmentä. Voi sentään! Hans Richterin kautta tutustuin *Parsifalin* kuoronjohtajaan. En kuitenkaan kerro hänestä, sillä hän ei ollut erityisen kiinnostava henkilö.

Mestari itse

Missä Wagner oli kaiken tämän ajan? Arvaan sinun ihmettelevän sitä. Kysyin sitä Hans Richteriltä, koska suuri mestari ei ollut vielääkään saapunut. Richter osoitti viereistä huonetta, joka oli koristeltu Wagnerin sankarien ja sankarittarien patsailla, ja sanoi nähneensä hänet siellä sen ohi kulkiessaan. Lähdin heti sinne ja jo ovelta

näin alaviistoon katsoessani Richard Wagnerin. Käytän tarkoituksellisesti ilmausta ”alaviistoon”. Miten ihanteet katoavatkaan kohdatessaan todellisuuden! Kuinka halukkaita olemmekaan luomaan nerokkaalle ihmiselle olemuksen, joka vastaa hänen mielensä valtavaa voimaa! Eikö hänellä kuuluisikin olla ylivertaista valtaa ja arvokkuutta, rauhalliset ja ilmeikkäät kasvot sekä kirkkaat silmät, jotka kuvastavat sitä kirkasta luomisvoimaa, jonka tiedämme kätkeytyvän uurteettoman otsan taakse? Luonnollista on, että suuresta nerosta vain kasvot ovat tulleet meille tutuiksi, ja silloinkin taiteilijoiden luomana mielikuvana, jolle on ominaista korostuneen rauhallinen ilme. Eikö ole myös oletettavaa, että mielikuviutus täydentää henkilön puutteet ja muokkaa niitä henkilön arvostuksen mukaan? Niinpä mielikuvitustamme ohjataan muodostamaan ihannekuvia, jotka poikkeuksetta lopulta romuttuvat.

Tämän vuoksi kiinnitin huomiosi ilmaukseeni ”alaviistoon”, koska sinne minä kirjaimellisesti katsoin nähdessäni Richard Wagnerin pienikokoisen olemuksen. Olisin suonut tällaisen ihannekuvan romuttumisen tapahtuvan mieluummin kenen tahansa muun kohdalla. Mutta ei, tutut kasvot, jotka olivat konserttitalojen seinillä olevissa maalauksissa näyttäneet jättimäisiltä, olivat todellisuudessa pienentyneet sopiakseen siihen pienikokoiseen vartaloon, jonka luonto – eikä ikävä kyllä minun mielikuvitukseni – oli luonut sitä kannattamaan. Huoneeseen tullessani hän jutteli innokkaasti ja otti samalla tanssiaseleita ympärilleen kerääntyneiden tyttöjen iloksi. Hän näytti täysin heittäytyneen kevytmielisyyteen ja hauskanpitoon ja suuteli kaikkia tielleen sattuneita, erityisesti kauniita, nuoria naisia. Hänen pieni, pullea vartalonsa oli verhottu valkoiseen liiviin ja sitä pitivät pystyssä lyhyet länkisääret. Jalassa hänellä oli alpakkakengät. Voit tuskin kuvitella, minkälaisen vaikutuksen tämä teki minuun. Minua kuitenkin lohdutti ajatus, joka tulee aina pitää mielessä: tästä lähtien meidän tulee arvioida Wagneria hänen teostensa ja niissä ilmenevän valtavan nerouden perusteella eikä hänen fyysisen olemuksensa perusteella.

Kerran tai kahdesti hän loi minuun nopean katseen ja ilmeisesti totesi minut vieraaksi itselleen. Asetuin paikkaan, missä parhaiten voisin tulla esitellyksi hänelle, englantilaismies tyttärenen toisella puolellani ja juhlistu Wagner-laulaja **Frau Materna** toisella puolellani. Rouva Wagner esitteli minut puolisolleen. ”Ah, San Francisco”, hän sanoi puristaessaan kättäni. ”Ich kann nicht Englisch”, hän jatkoi nopeasti. Tiesin hänen puhuvan ranskaa, joten sanoin jotain tuolla kielellä – en ole varma mitä. Tällaisessa tilanteessa ei voi sanoa paljonkaan. Englantilaismiehen tytär kertoi Wagnerin oopperoiden menestyksestä Lontoossa viime kaudella. Wagner

vastasi, hieman sarkasmia äänessään: ”Qu'est-ce que ça me fait?” Kuten tiedät, hänen oopperansa olivat tuottaneet siellä tappiota, mikä ei johtunut arvostuksen tai taloudellisen tuen puutteesta, vaan huonosta hallinnosta ja epärehellisydestä. Seuraavaksi esiteltiin erittäin nuori amerikkalaistyttö, joka punastuen ojensi Wagnerille kätensä. Kun Wagnerille kerrottiin, että tyttö oli tullut Amerikasta asti häntä tapaamaan, hän sanoi omaperäisesti, vaikkakaan ei kovin elegantisti tai tytön tunteita ajatellen: ”Vous auriez pu tomber dans l'eau.” Hän jatkoi sanomalla jälleen ”Ich kann nicht Englisch” samalla, kun tarttui Maternaa kädestä ja suuteli häntä kiihkeästi suulle. Sitten hän äkkiä otti kiinni Maternan käsivarresta ja veti hänet mukanaan jotain katsomaan. Frau Materna on suuri-kokoinen nainen, joten pieni Wagner katsoi kokonaan näkyvästä.

En enää viipynyt pitkään Wahnfriedissä, vaan lähdin kertomaan M---:lle vaikutelmistani. Pian hyväksyin muistikuvan Wagnerin pienestä koosta, kun taas muisto siitä, että olin puhunut ihaillun neron kanssa, vaihtanut muutaman sanan Lisztin kanssa ja nähnyt rouva Wagnerin ihanan hymyn, pysyy mielessäni koko elämäni ajan. *Parsifal* on laaja aihe, josta kerron toisessa kirjeessäni. Olen nähnyt sen kerran ja aion käydä vielä katsomassa sen kaksi kertaa. Viimeinen esitys tulee varmasti olemaan muistamisen arvoisen. Olen hyvin onnekas kun pääsen näkemään sen ensi tiistaina. Tila ei riitä ylimääräisten uutisten kertomiseen. Bayreuth on hyvin täynnä, mutta onnistuimme samaan suuren huoneiston. Hotellin omistaja luuli, että lähtisimme nähtyämme *Parsifalin*, mutta palvelijani **Grymer** järjesti asian. ”Nous y sommes, nous y restons!”

Suomennos: Robert Storm

Richard Wagner-Gedenksätere

Richard Wagner poikansa Siegfriedin kanssa.